

Her Doğan Fıtrat Üzere Doğar Hadîsi

Soru: Hazreti Peygamber (Aleyhissâlâtü vesselâm) hadisinde “Her doğan çocuk islam fıtratı üzere doğar buyur muyor mu? Ama Ebu Hanife Fıkıh-ı-ekberde doğan çocuk küfür ve İslam’dan salim olarak doğar diyor. Burada bir çelişki mi var yoksa mevzuu nasıl anlamalıyız?

Cevap: Allah Resûlü konuyla ilgili rivayetlerin bir kısmında “Bütün doğanlar o fıtrat üzere doğarlar”⁽¹⁾ veya “o millet üzere doğarlar”⁽²⁾ buyurmaktadır. Hadiste geçen lam-ı tarifi ahd-i hâricî olarak alırsak mana “o fıtrat” şeklinde olur. Bunun için de bahsi geçen hariçteki fıtratı bulmamız gerekir. Bu durumda Hazreti Peygamber’in bahsini yaptığı fıtrat hangi fıtrattır?

Bunu tespit edebilmemiz için usûlî açıdan öncelikle bu hadisteki icmâli kaldıracak olan başka hadislerle bakmamız icap eder. Konuyla ilgili nakledilegelmiş rivayetlerin bir kısmında bu icmâli ortadan kaldıracak olan “İslam fıtratı üzere doğar” şeklinde sarîh ifade vardır⁽³⁾.

Hadisteki fıtrattan, millettten kastedilen şeyin ne olduğuna gelince: İbnu’l-Esîr “Camîu’l-usûl”ünde buna dair birkaç vecih getirmektedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki fıtrat kelimesi “hilkat/ yaratılış” anlamını taşımaktadır. Buna göre hadisin manası şu maddelerde sıralandığı şekilde olur:

1. “Çocuk rahimde kendisinin fıtratı olarak tayin edilen saadet veya şekavet üzere doğar. Annesi babası da onu dünyadaki hükmü olan Yahudilik veya Hristiyanlığa sevk ederler.”
2. “Çocuk hak din olan İslam dini üzere doğar. Annesi ve babası onu kendi dinlerine döndürürler.”
3. Beşer cinsinden doğan her bir çocuk yaratılışının başlangıcında ve cibilliyetinin aslında hak dini kabul edecek bir kabiliyetle birlikte selim bir fıtrat üzere doğar. Bu çocuk eğer hali üzere bırakılacak olsa hak dinden ayrılmayıp o istikamette devam edecektir. Çünkü bu dinin güzelliği insanların içlerine yerleştirilmiş ve letafeti de kalplerine konulmuştur. Eğer bir kişi bu dini bırakıp başkasına geçiyorsa bu harici bir şer veya taklit vasıtasıyla olur. Hazreti Peygamber (Aleyhissalatü vesselam) de bunu tavzih sadedinde Yahudi veya Hristiyanların çocuklarını misal vererek, onların anne-babalarına uyup hak yoldan sapmalarını yaratılışlarındaki selimlikten nasıl bir kayma ve sapmaya maruz kaldıklarını ifade buyurmuştur⁽⁴⁾.

Görüldüğü gibi hadisin farklı yorumlanabileceği birkaç manası mevcuttur. Yani hadiste yer alan fıtratın ne olduğuna yönelik sabit bir mana bulunmamaktadır.

Şimdi de İmam Ebû Hanife’nin el-Fıkhu’l-ekber’inde tam olarak ne dediğine bir göz atalım:

“Allah Teâlâ mahlûkâtı küfür ve imandan selîm/kurtulmuş olarak yaratılmıştır. Sonra onları muhatap alarak (bir kısım şeyleri) emretmiş ve (bazı şeyleri de) yasaklamıştır. Doğruyu inkâr etmesi sebebiyle Allah’ın onu mahrum etmesiyle birlikte kâfir olan kendi fiiliyle küfre girmiş, mümin olan kişi de fiili,

ikrarı ve tasdiki sebebiyle Allah'ın kendisini muvaffak kılması ve yardım etmesiyle beraber iman etmiştir.

Âdem'in zürriyetini sırtından çıkartmış onları akıllılar kılmış, kendilerini muhatap alarak onlara imanı emredip küfrü yasaklamıştır. Onlar da Allah'ın rabliğini ikrar etmiş ve bu olay da onların iman etmesi anlamına gelmiştir. Bu sebeple doğan kişiler bu fıtrat üzere doğmaktadırlar. Her kim bu noktadan sonra kâfir olursa sözünü değiştirmiş olmakta ve kim de iman edip tasdik ederse sözüne sadık kalıp devam etmektedir.⁽⁵⁾

Ebu Hanife'nin mevzumuzla ilgili ifadeleri bunlardır. Ve bu ifadelerden İmam-ı azamın hadisin muhtemel manaları içerisinde yukarıda üçüncü ve en son mana olarak serdettiğimiz tevili tercih ettiği görülmektedir. Bu tercih bir akide imamı olan İmam Ebu Hanife adına gayet doğaldır ve maksatlıdır.

Maksatlıdır, çünkü bu hadise "Her doğan çocuk hak olan İslam dini üzere doğar" şeklinde mana veren Mu'tezile neticeyi şöyle bağlamaktadır: "Kul İslâm üzere doğar, daha sonra kendi dilemesiyle İslâm'ı sırtının arkasına atar. Burada Allah'ın dilemesi söz konusu olmaz."⁽⁶⁾

İmam Ebu Hanife'den naklettiğimiz mana sadece İmam'dan nakledilen bir mana değildir. Zira İmam el-Beyhaki, buna benzer manaları seleften Abdullah b. Mübarek, İmam el-Evzâî, İmam Malik ve İmam eş-Şafii'den nakletmektedir⁽⁷⁾.

Başka bir rivayette ise "İmam Ahmed'e bu hadisteki fıtratla neyin kastedildiği sorulduğunda "Allah'ın onun şaki mi said mi olacağı yönündeki takdiri ve bu takdir üzere onu yaratmasıdır" diye cevap vermiştir."⁽⁸⁾ Denilmektedir.

Sonuç olarak belirtmek gerekirse: Bu hadisin manası "Allah insanı dalalet sebeplerinden hâlî olarak yaratmıştır" şeklindedir⁽⁹⁾. İmam Ebu Hanife'nin "el-Fıkhu'l-ekber"deki ifadesiyle hadis-i şerif arasında her hangi bir tearuz bulunmamaktadır. Ayrıca bu konuda sarîh olarak varit olduğunu aktardığımız "İslam üzere" yahut "İslam fıtratı üzere" şeklindeki ifadeleri barındıran rivayetlerde böyle anlaşılmalıdır. Vallahu A'lem...

[1] Malik, Muvatta, Cenâiz, No: 521, 823, Ahmed b. Hanbel, Müsned, No: 7181, Buhârî, Cenâiz, No: 1319, Müslim, Kader, No: 6926, Ebû Dâvud, Sünne, No: 4716, Nesâî, es-Sünenu'l-kübrâ, No:7658, İbn Hibbân, İmân, No: 128, Beyhakî, es-Sünenu'l-kübrâ, No: 12498, Ebû Ya'lâ, Müsned, No: 942, Taberânî, el-Mu'cemu'l-evsat, No: 4941, Müsnedu's-şâmiyyîn, No: 110

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, No: 7443, Tirmizi, Kader, No: 2138, Beyhaki, el-Kada ve'l-kader, No: 595,

[3] Zıya el-Makdisi, el-Muhtare, No: 1446, Taberânî, el-Mu'cemu'l-kebîr, No: 827, İbn Hibbân, Sahih, No: 132,

[4] İbnu'l-Esîr, Cami'u'l-Usûl fî ehâdîsi'r-Resûl, Mektebetu'l-halvânî, Mektebetu dâri'l-beyân, Beyrut, 1969, B.I, I/268, H. No: 56

[5] Ebû Hanîfe, el-Fıkhu'l-ekber, (eş-Şerhu'l-müyesser ile), Mektebetu'l-furkân, 1999, B.I, s. 31

[6] Ebu Mansur el-Maturîdî, Şerhu'l-fıkhi'l-ekber, Katar, Baskı Ve Trh: yok, s. 38

[7] Beyhaki, el-Kada ve'l-kader, I/360, No: 643

[8] Ebubekir el-Hallal, es-Sünne, Daru'r-râye, Riyat, 1098, B.I, III/535, No: 882

[9] Muhammed b. Abdülhâdi Nurettin es-Sindî, Hâşiyetu's-Sindî alâ Sünen-i İbn Mâce, Dâru'l-Cîl, Beyrut, II/565